

MISTERNY (71) *ai*

e jasne.

comp i sup (3 + 1) (na)misterniejszy; -ejszy (1), -(e)j- szy (3).

sg m N misterny (16). ◊ *G* misterného (3); -ého (1), -(e)go (2). ◊ *A* misterny (2), misterni(e)jsz(e)go (1). ◊ *I* misternym (11). ◊ *f N* misternã, misterni(e)jszã (3); -ã (2), -(a) (1). ◊ *G* mistern(e)j (5). ◊ *I* misterną (5). ◊ *n N* misterné (4); -é (1), -(e) (3). ◊ *G* mistern(e)go, misterni(e)jsz(e)go (4). ◊ *D* mistern(e)mu (1). ◊ *A* nãmisterniejszé (1). ◊ *I* misternym (1). ◊ *pl N m pers* misterni (2). *subst* mistern(e) (5). ◊ *G* misternych (4). ◊ *D* misternym (1). ◊ *A m pers* mistern(e) (1). *subst* mistern(e) (4). ◊ *L* misternych (1).

Składnia sup: wszech namisterniejszy MurzNT 103v.

Sł stp brak, Cn s.v. misternie, Linde XVIII w.

1. *Mistrzowsko wykonany; piękny, wspaniały; kunsztowny, pomysłowy (o pracach, dziełach itp.); artificiosus BartBydg, Mącz, Calep, Cn; artifex, artificialis Mącz (43) : BartBydg 14b; Czofzkolwiek z wielką dowcipnością bywa śprawiano: to wŹytko WeuuŹce [!] ieŹt poddano. Iako ieŹt vmieiętnoŹ hawtowania koŹztownych rzeezy: y miŹternego wyŹzywania kobierczow, albo namiotow FalZioł V 51v; FalZiołUng V 119v; Alexander tedy wŹzedŹy nã pãlac [...] dziwował Źie bãrzo onemu miŹternemu budowãniu [...] á była tam ziemiã położona po wŹzytkim pãlacu z rozmaítego kãmienia koŹztownego [...]. Sciãny były ze złotã s kãmieniem drogiem y z gwiazdami iãłnemi przychędożone/ takiež y Źlupy ze złotã HistAl F8v; iako to wŹzyŹtko co Źwiat má [...] fame⁸⁰ człowieka wyrażã i iego wŹzyŹtko przyrodżenié a iakoby budowanié wŹzech nãmifternieifzé obãczã MurzNT 103v; O rownežby thu Pan Źwe okazał miŹterŹtwo/ Aby iedno tu Źtworzył tho zyemŹkye łoterŹtwo. Ižby wzgorę nie było nic miŹternieyfzego/ Mogłby nãzwãć pãrtãczęm rzemieŹnika tego. RejWiz 115; tarcze miewiãią [nigryte] miŹterne ktorych od Maurow doŹtawãiã/ mãiã thež y Puklerze Źtrojne BielKron 450v, 270v, 313v; więc disputatio ktora ars ieŹt miŹternieyfza ielli pictura, czy flatuaria GórnDworz B2, P6; Rãyce KrãkowŹcy w rynku tež triumphowãli/[...]. W nocy kule/ y race miŹterne puŹzczãno StryjWjaz C3v, C; zwiãzek tãk miŹterny ciãłã nãłzego Cud ieŹt niewyŹłowiony rozumu twego [Bože] KochPs 203; Artificiosus – Pełni kunŹtow, miŹŹterny. Calep 98b, 781a; KlonFlis Hv.*

Wyrażenia: »misternym(-ã) działem, robotã« = *bardzo pomysłowo, kunsztownie* [szyk 9:1] (8:2): Czterzy niewiãŹty w nim [w wyspie Zailon] kroluiã/ kthore noŹzã drugie niewiãŹty w lektyce iãdwabney/ mistetnym [!] działem robionej BielKron 268v; czterzey krolowie iã [Sumatřę] Źprawuiã/ kthorzy Źwe domy krolowŹkie nã WŹlonioch z iedwabiu miŹternym działem robione mãiã BielKron 268v, 33, 164v, 270v, 445, 456v; Tãm [w Budzyniu] wziãł Cefãrz Soliman miŹternym działem Herkulęfã [!] z Miedzi vlãnego pozłoconego BielSpr 57; vrząd Kãpłãńki/ onym tãk dziwnym y drogim vbiorem [Bóg] vcžcić roŹkazał/ y kãmieñmi drogimi/ y robotã miŹternã/ ku ozdobnoŹci ołoby y vrzędu iego. SkarŹyw 491; StryjKron 562.

»misterne dzieło« (1): Nie było nigdy po wŹzytkim Źwiecie tãkie miŹterne dzyeło w pãlacoch krolowŹkich/ iãko v Sãlomonã. BielKron 78.

»misternym gospodarstwem« (1): ábowiem wielkość zboża z Egiptu (gdzyc Nylus wylewał) miŝternym goŝpodárŝtwem y ŝpráwá/ dwie łcie tyŝiáć ŝpádow do Rzymá káždy rok [*Augustus*] przywodził *BielKron* 131v.

»misterna robota« (4): Ktoregom ia nápełnił [...] vmiejętnoŝciá/ y dowćipem w káżdym rzemieŝle. Ku wymyŝlániu miŝterney roboty/ ná złoćie/ ná ŝrebrze/ y ná miedzi [*ad faciendum in auro, et in argento et in aere*]. *BibRadz Ex* 31/4; *BielKron* 23v; Erudita operatio, foremna/ miŝterna robotá/ álbo wypráwá. *Mącz* 359d; ná koŝtowne ŝię budowánie przeŝadzáiá/ y ná inŝze rzeczy o ktore trudno/ álbo dla drogiey máteriey/ ábo dla miŝterney roboty [*vel materia, vel artificio*]. *ModrzBaz* 56. Cf »misternym(-á) działem, robotá«.

»rzemieŝto misterne« (2): Nurnberg miáŝtho nie dawne/ we wŝytkiey Niemieckiey źiemie naŝlachtetnieyŝe [!] y naznámienitŝe/ zwáŝzcza ná rzemieŝlá miŝterne á rozmáite *BielKron* 289; *CzechEp* 64.

[»misterna wodka«: A to ieŝt tá wodká [!]/ ktorá zowá miŝterna. Abowiem tá wodká czyni piaŝek ten [*tj. na formy do lania groszów, obrazków, klenocików*] ták ŝtáŝym/ że ŝie mu áni kruŝyć áni pádác niedopuŝci [...] Ale teŝ miŝterna wodka [...] bywa z biaŝkow iáiowych *SienHerb* 602a, B#.]

Szeregi: »misterny, (a) foremny« [*szyk 2:2*] (4): Artifices argutiae, Foremne a myŝterne ŝubtilnoŝci. [...] Artificiale poculum, Myŝterny á foremny kubek *Mącz* 17a, 17a, 359d.

»misterny i koŝtowny« (1): ktoremu [*Solimanowi*] miedzy innemi dáry poŝláł [*Ferdynand*] zegar miŝterny y koŝtthowny od Alŝtronomow ŝpráwiony *BielKron* 313v.

»misterny a oŝobliwym kuŝŝttem ŝprawiony« (1): pewienem ia tego/ że nieuchronne ieŝt moieŝ z tym obŝudnym ŝwiátem rozŝáćzenie: y miŝterny ten á oŝobliwym kuŝŝttem ŝpráwiony zwiázek ćiaá mego wrychle ŝię rozerwie *LatHar* 637.

»misterny a ochędoŝny« (1): Stworzenie teŝy boŝe ták miŝterné á ochędoŝné przodkiem nas/ iáko y pogány ma przywodzić ku vznániu páná Bogá w tych rzeczách: które ŝye nam dáia vznáwác wnim. *BiaŝKat* 31.

»oŝobliwy i misterny« (1): zem ŝię rzemieŝlá tego [*tokarstwa*] oŝobliwego y miŝternego (w ktorym ŝię zdáwna wiele zacnych luŝdi kocháŝo) nie náuczył. *CzechEp* 64.

»piękny a misterny« (2): Gallus Krol bárzo mądry á moŝny [...] kthory chćiał ieden páŝac piękny á miŝterny budowác. *HistRzym* 106v; *StryjKron* 562.

»misterny i ŝubtylny« (1): CZemu tilko ŝam człowiek ma ręce [...] ku ŝpráwowaniu rzeczy miŝternich y ŝubtilnych potrzeba byŝo członkow takowych. *GlabGad* D3.

2. *Mistrzowski, bieŝly, zręczny, ŝprawny, umiejętny, doŝkonaŝy; scitus Mącz, Cn; ingeniosus Cn* (14):

a. O luŝdziach oraz o postaciach mitologicznych (13) : Scitus, Mądry/ roŝtropny teŝ piękny/ foremny/ miŝterny. *Mącz* 372c; Bo y márinarz trudno ma być miŝternym obaczon gdy po ćichey wodzie pŝynie. *RejZwierc* 150.

misterny w czym (2): niewiem by náŝze Polki niebyŝy w tym ták miŝterne/ chocia náuki w ŝobie niemáiá/ iáko kiedi Włoŝki. A przetho nie one z moiey kŝięgi chytrŝe zoŝtáná *GórnDworz* B4; Był człek wefoŝy [...] w ŝpráwach dzielny/ y w ręcznych robotách miŝterny *Skarŝyw* 460.

W połączeniu z *nomen agentis* [w tym *misterny cieśla (3), cyrulik, kowal, malarz, wymowca*] (7): Wvkanus kowal miſterny bogow/ brát Iowifzow [...] gdy tám [na wyspie Lemnos] od Małpy był wychowan/ náuczył fie miſterney roboty kowálkicy *BielKron* 23v; Wezwał [Jazon] k sobie Argufá miſternego cieſle/ ktoremu rofkazał ná wodę budować okręt *BielKron* 54, 23v; *Mącz* 115b; *HistRzym* 106v; gdy kto nogę złamie/ álbo fie s koniá ſtłucze/ pewnie iuż nie ſzuka áni málarzá/ áni háwtarzá/ iedno co narychley co miſternieyſzego Cyruliká *RejZwierc* 20v; *SkarJedn* 227.

Szeregi: »przewyborny a misterny« (1): Effector et Magister dicendi praestantissimus, Przewyborny á miſterny wymowca *Mącz* 115b.

»rozumny i misterny« (1): iż człowiek ieft zwierzę nad inſze rozumne y miſterne *GlabGad* D3.

a. *O kacie; tu peior.* (1) : Obezrzy ſlugo boży lutoſciwie/ iakotz z dobrą wołą na przykázanié miſterného kata/ gotuie a wyciągá ſfyię ſwą/ a klęká bogu dziękuiątz *OpecŻyw* 48v.

b. *O zwierzętach* (1) :

misterny w czym (1): Mała ieft w cieie Iafkołka, ale w ſprawach ſwogich miſterna/ tho fie vkazuje w budowaniu gniazda *FalZioł* IV 24c.

3. *Podstępny, chytry, sprytny, przemyślny, przebiegły; argutus* Cn (14) : gdzye by był nie Dyomedes/ zápałyby były Amázones okręty Greckie miſterną przyprawą ogniá w ſtrzałách *BielKron* 59v; *Prot* C4 [2 r.]; *RejZwierc* 114v; Nasuti, dicuntur Dicaces, reprehensores, et derisores, qui docte alias norunt irridere [...] Poſmiewci miſterni. *Calep* 689b.

W przeciwstawieniu: »prostak podły ... wykrętacz misterny« (1): áćći niewiem coby zá roſpráwá owcam z wilkiem [...] proftakom podłym z wykrętáczem miſternym moglá być náležiona *CzechEp* 90.

Wyrażenia: »misterny kuglarz« (!): Do Antygoná krolá przyſzedł iákiſ miſterny kuglarz/ y wypráwował tám przed nim ony ſztuki ſwoie. *RejZwierc* 98v.

»misterne sztuki« = *wykręty, kruczki prawne* (2): Y ták dla dziwnego tego wálzgo práwá/ muſzą lndzie dziwnie miſternych ſztuk ſzukáć/ żeby tymże práwem wyſli z obwinienia/ ktorem práwem nie winnie w ſidlo w pádli. *GórnRozm* F2; Y tych miſternych ſztuk/ co ie to zowią *fortel* ná *fortel*, á zátráceniem duſznem páchną/ práwo náſze przyczyną nie ieft *GórnRozm* F4v.

»misterny złodziej« [*szyk 1:1*] (2): [*Cyganie*] mowę ſobie zmyſlili ku kradzieży godną/ áby im nikt nierozumiał iedno ſámi ſobie/ Itądze ſá miſterni złodzieie/ zwláſzczá żony ich *BielKron* 261v; EVERYBATVS – Złodzei barzo miſterny. *Calep* 379a.

Szereg: »misterny a smyślny« (1): Ci pánowye [...] poſpolicye chłopce chowáyą od miſternego á ſmyſlnego zwodzenya byátych głów *GliczKsiąż* I2.

W przen (2) : Bowiem lichwá hezbożna/ Iudaſzow poſáżek/ Należy też do iego miſternych bieſáżek *KlonWor* 79.

Wyrażenie: »misterne rzemieſlo« (1): Tym miſternym rzemieſtem [*bláznowaniem*] wſzytcy wkurać máią/ Ktorzy ſwiát nie láſkáwy przeciw ſobie znáią. *Prot* C4.

Synonimy: **1.** *kunstowny, piękny, wdzięczny*; **2.** *doskonały, przewyborny, umiejętny, wymyślny, zmyślny*; **3.** *chytry, obłudny, podstępny, przebiegły*.

Cf **MISTERSKI, MISTRZOWNY, MISTRZOWSKI, MISTRZSKI, NIEMISTERNY**

